

İNGİLİZCE'DE KARŞILAŞILAN YAPISAL GÜÇLÜKLER ÜZERİNE

Sedat TÖREL, Y. Lis.

GİRİŞ

Evvêlâ İngilizce öğrenirken bizzat karşılaştığım zorluklar, orta dereceli okullarda öğretmenliğim ve yetişkinlerin yabancı dil eğitimi sırasında izleyip değerlendirdiğim güçlüklerinin sonucu kazanılan bazı gözlem ve incelemeleri kaynak olarak yaptığım araştırmaların sonuçlarını, edinilen tecrübeyi aktarmak çabası ile böyle bir denemeyi kaleme almağa beni özendiren neden, genç veya yetişkin öğrencilere yabancı dil öğrenimleri sırasında ışık tutmaktan başka bir amaç taşımamaktadır. Öylesine basit ve sade güçlükler vardır ki bunları atlamak, kurduğumuz bir cümleyi tamamen yanlışlık çukuruna fırlatmaktadır. Kuşkusuz bu farkları değerlendirmek yabancı dil eğitiminde büyük bir kolaylık sağlayacak ve birçok alanda ihtiyaç duyulan dil eğitim ve uygulamalarını korkulan bir öğrenim olmaktan kurtaracaktır. Anlaşılan ve bilinen yapıları herhangi bir iş sevelebileceğine göre; anlamak ve doğru uygulamak, yabancı dil eğitimi daha sevimli yapacak ve öğrenilmesini kolaylaştıracaktır.

Hint - Avrupa Dilleri ve Türkçe'de Düşünme Şekli

Hint - Avrupa dilleri ve Türkçe'de düşünme şekli, başka bir deyişle kafamızın çalışması, çok farklı bir işlem göstermektedir. Bunun doğal olduğunu söylemeye bile gerek yok. Türk öğrenci İngilizce öğrenirken, İngiliz öğrenci de Türkçe öğrenirken anadillerindeki mental mekanizma yabancı dil uygulamasına ters düşmekte, iki ayrı dil ailesinden olan bu diller uygulamada güçlükler çıkarmaktadır. Bu nedenle öğrenim zorlaşmakta, yavaşlamakta ve sevimsiz bir hal almaktadır. Bu noktada bu karşılıklı ilişkiyi biraz daha ayrıntılı olarak bir örnekleme ile ortaya koymaya çalışalım.

ÖRNEK I: Türk Öğrencinin İngilizce'ye Yanaşımı

İngilizce öğrenen Türk öğrencinin değerlendirmesi için burada iki küçük cümleyi ele alalım:

1. Elmayı yedim.
2. Sinemaya gittim.

Bu cümleler Türk öğrencinin kafasında temel İngilizce yapı modelini bilmesine rağmen, aşağıdaki gibi şekillenmeye başlar.

S (Özne)	V (Fiil)	O (Tümleç)
1. —im	yed—	—yı elma
2. —ti	git—	—ya sinema

Bu zorluk Türk öğrenciye aşılamayan bir engel gibi görülür ve yabancı dil uygulamasında kafa çalışması karışır. Hiç alışılmamış bir işlem gerçekten zor görünür.

ÖRNEK II: İngiliz Öğrencinin Türkçe'ye Yanaşımı

Şimdi aynı iki cümleyi Türkçe'mizdeki yapı modeline göre İngiliz öğrenciye verirsek, aşağıdaki iki küçük cümle'de oluşmaları kolaylıkla izleyebiliriz. Ama bu defa'da İngiliz öğrenci güçlüklerle karşı karşıyadır.

1. I ate the apple.
2. He went to the cinema.

Tümleç	Fiil	Özne
1. the apple	ate	I
2. to the cinema	went	he

Görülüyor ki gerek Türk gerekse İngiliz öğrenci dilden-dile geçişte iki dilin yapısal niteliklerinden dolayı bir bocalama içine düşmektedir. Türkçemiz'de da-

ha esnek cümle yapılarını düşünssek bile, İngiliz öğrenci, bu cümleleri «Ben yedim elmayı» ve «o gitti sinema / sinemaya» şeklinde çevirmekten kendini kurtaramıyacaktır. Kuşkusuz sonuç konuşulan veya yazılan Türkçe'den uzak olacaktır.

İşte bu sorunların çözümlenebilmesi herşeyden önce iki dili birbirine yaklaştırmak, en azından her birinin diğerine doğru yarı yolu aşmasını sağlamak zorunludur. Bu yaklaşım ise, daha önceki denemelerimde ele alınmış bulunmaktadır (1), (2).

Türkçe ve İngilizce'de Özne-Fiil İlişkisi

Türkçemiz'de Özne-Fiil ilişkilerini incelediğimiz zaman, aşağıdaki bulguları elde etmek oldukça kolaydır:

1. Öznesi isim, fiil-isim veya bir ismin fonksiyonunu gören bir sözcük olan cümlelerde 'çift özne' veya 'özne duplikasyonu' vardır. Örneğin, **Ali gitti, Sonuç ilân edildi** veya **Yazışma yapıldı**.

2. Öznesi zamir olarak kullanılan cümleler **vurgulu** bir nitelik taşır. Hint-Avrupa dilleriyle karşılaştırıldığı takdirde, bu zamirleri «bizzat» ve «kendî» gibi kelimelerle belirtmek gerekir. Örneğin, **Ben aldım**.

3. Fiiller yalın bir şekilde veya yalnız başına kullanıldıkları takdirde, özne'yi de ihtiva etmektedir. Örneğin, **Başardı** veya **Yaptı**.

4. Türkçemiz'de özne ile fiil arasında **sayı ve şahıs** bakımından bir anlaşma veya uyuma yoktur. En azından özne-fiil ilişkisinde bu zorunlu değildir. Başka bir deyişle, bazan uygulanır, çok kez yapılmaz. Örneğin, **Ali, Ahmet ve Mehmet sınıfını geçti** veya **Çocuklar sınıflarını geçtiler**.

İngilizce'de (aynı husus bütün Hint-Avrupa dilleri için de söylenebilir) özne-fiil ilişkileri ise, kesin bir tanım ve kurala bağlanmıştır. Kısaca şöyle belirtilir:

— Bir cümlemin öznesi ile fiil arasında **şahıs ve sayı** bakımından uyuma ve anlaşma vardır. Yani, özne tekil ve 3. şahıs ise, fiil de tekil ve 3. şahıs olmalıdır. İngilizce'de geniş zamanda (**simple present**) 3. şahıs tekil fiiller sonlarına, fiile göre, —s —es vs. alırlar. Örneğin, **Ali learns** ve **He teaches a lesson**.

Yukarıda kısaca belirttiğimiz gözlem ve yaptığımız tanımlamalardan da görü-

leceği gibi, bir dilden diğerine geçişte yanıltıcı veya tehlikeli dönemeçler vardır. Türk öğrenciler ise, İngilizce'ye geçişte kuşkusuz daha dezavantajlı durumdadır. Yanlışlık olasılığı bu nedenlerle daha yüksektir.

Türk öğrenci'nin fiil-özne ilişkisini uygularken karşılaştığı diğer bir güçlük de, İngilizce'de isimlerden ve çoğul yapıların durumlarına göre sonlarına —s —es vb. almalarıdır. Ancak burada kesinlikle aşağıdaki gerçeklerin not edilmesinde yarar vardır:

1. İsimler sonlarına —s, —es vb. ekler aldıkları zaman **ÇOĞUL**'dur.
2. Fiiller sonlarına —s, —es vb. ekler aldıkları zaman **TEKİL**'dir.

Bununla birlikte işletilen mekanizma tıpa tıp aynıdır. Bu dilbilgisel bir yanıltma gibi de rol oynayabilir.

İngilizce'de Uygulama Zorluklarının Giderilmesi İçin Öneriler

Burada yaptığımız incelemelerin ışığı altında, İngilizce'de cümle kurarken, konuşurken veya yazarken, Türkçe'den İngilizce'ye çevirirken materyalimizi gayet sade bir kalıp içinde şekillendirmeye çalışmakta büyük bir yarar vardır. Böyle bir tutum iletişimi, karşı tarafa fikrimizi ulaştırmayı adanmaklı kolaylaştıracaktır. Bu model ne olabilir?

İngilizce'de ortaya konulabilecek 25-30 model içinde en geçerli, tutarlı ve yanlış gideren kalıp kuşkusuz **Özne - Fiil - Tümleş Modeli**dir. Şimdi aşağıdaki cümleyi alıp düşünme mekanizmamızı buna göre ayarlayalım. Böylelikle hangi mental proseslerden geçildiği saptanmış olacaktır.

Temel Mateyal

— **Mektup yazmak istediğimden evde kaldım.**

Dönüştürme — 1

— **Evde kaldım çünkü mektup yazmak istedim.**

Dönüştürme — 2

— **Kaldım evde çünkü istedim yazmak mektup.**

İngilizce'ye Geçiş — 1

I stayed at home because I wanted to write a letter.

As I wanted to write a letter, I stayed at home.

Sadeleştirme

I wanted to write a letter. So, I stayed at home.

En son İngilizce metin'de «So» ilâve edilmiştir. Kompleks veya bileşik cümleleri birkaç bağımsız cümle olarak ifade ettiğimizde, bu tür eklemeler, cümlelerin havasını veya ruhunu korumak için zorunludur. Bu yön özellikle çevirmenlerin gözünden kaçmamalıdır.

İngilizce'de yazılan veya konuşulan cümlelerin doğruluğunu kontrol edebilmek için, Türk öğrencilerin özne-fiil ilişkilerini kontrol etmeleri zorunlu olan önemli bir uygulamadır. Böylelikle farkedilmeden yapılmış olan yanlışlıkları düzeltme olanağı kazanılmış olacaktır.

Farkına Varılmadan Yapılan Yanlışlıklar

I — İngilizce öğrenen, hatta İngilizce'sini belirli bir düzeye getirmeyi başarmış olan birçok Türk öğrencinin aşağıda verilen cümle gibi bir fikir ünitesini belirirken yapısal hata yaptıklarını söylemek genellikle mümkündür.

The list of books which Ali and Ahmet bought, the periodicals and papers are

here. (Yanlış!)

Yanlış izleyebildiniz mi? Gerçi yazar, «Ali ve Ahmet'in satın aldığı kitaplar, dergiler ve tebliğler»den söz ediyor ama, özne THE LIST'dir. List ise, 3. şahıs ve tekil'dir. Dolayısıyla bu cümle'de ARE yanlıştır. Fiil is olmalı yani, cümlemiz «... and papers is here» olarak bitmelidir. Çünkü temel cümlecik, «The list is here»'di.

II — Çift-özneli bir örnek ele alıp yapılan yanlışlığı görelim:

Ali geldi.

Bunu, «Ali he came» olarak çevirmek yanlıştır. Çevirisi, «Ali came» olmalıdır.

III — Öznesi zamir olan bir örnek vererek bunun nasıl bir vurgu elemanı olarak rol oynadığını görmekte fayda vardır.

Bunu ben yaptım.

Bu cümle'de (—*im*) eki zaten (ben) demektir. Başka bir deyişle, (yaptım) yeterli idi. (Ben) öyleyse vurgulama için

kullanılmıştır. Bu cümleyi aşağıdaki gibi çevirmek veya İngilizce'de söylemek mümkündür.

I myself did it.

veya

I did it myself.

IV — Türkçemiz'de özne-fiil ilişkisi tutarlı olmayan veya bir uyum göstermeyen cümleler Türk öğrencilerinin yanlışlık olasılığını artırmaktadır. Hele böyle bir kullanılış kompleks bir cümlelerin cümlelerin cümlecikleri içinde yer alırsa, bu olasılık en doruk düzeyine ulaşmaktadır. Birkaç örnekle bu durumu açıklamakta fayda sonsuzdur.

— Ali, Ahmet ve Mehmet okula gider.

Burada özne çoğul olduğuna göre, İngilizce'ye geçişte gider kelimesi giderler olarak değerlendirilmeli ve İngilizce cümle şöyle olmalıdır:

— Ali, Ahmet and Mehmet go to school.

Şimdi yapısal olarak daha karışık olan veya kompleks bir cümleyi ele alalım.

— Yazılan makaleleri okuyan öğrenciler sonucu tartışır.

Burada not edilmesi gereken hususlar (okuyan) sözcüğü ile (tartışır) kelimesinin çoğul olduğudur. Başka bir deyişle aşağıdaki çeviriler yanlıştır.

(a) who reads

(b) discusses (he discusses)

Neden yanlıştır? Türkçe'de tekil gibi görünen (a)'daki okuyan çoğul olan öğrenciler (b)'deki tartışır ise, tartışmalar kavramlarını anlatmaktadır. Yazılan da, makaleler çoğul olduğu için, ilgi zamirinden sonra çoğul olarak kullanılmalıdır. Bu gerçekler, İngilizce'ye aktarma sırasında Türkçe'deki fiillere özel bir dikkat gösterilmesi zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Şimdi cümleyi İngilizce olarak yazalım.

— The students who read the articles which are written discuss the result.

S O N U Ç

Genç veya yetişkin öğrencilerin İngilizce öğrenimleri sırasında karşılaştıkları bu tür yapısal güçlükleri doğal karşılamak olağan olmakla beraber, bu deneme'de üzerinde durulan yönlere eğilmek suretiyle daha doğru yazmak ve konuş-

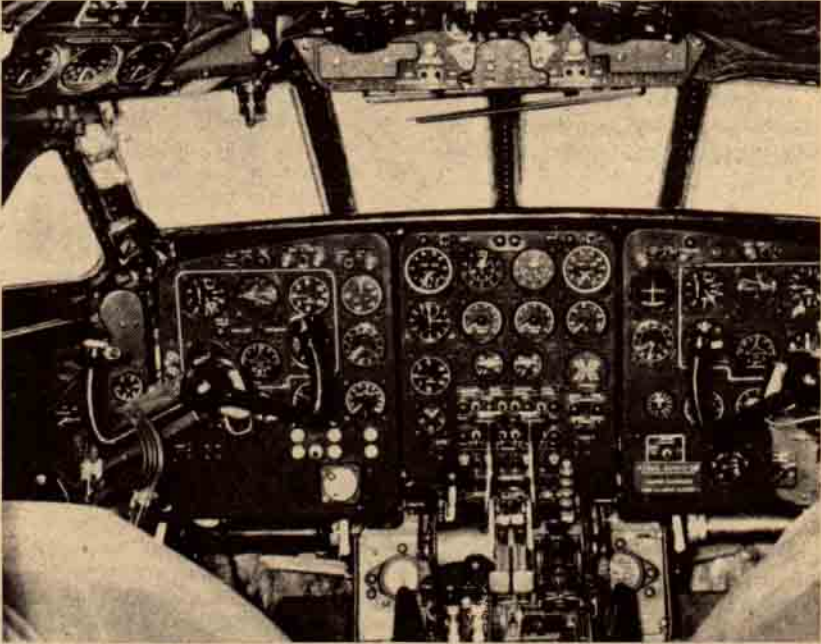
mak olanakları vardır. Bir dili konuşur veya yazarken, anadilimizin nitelik ve niceliklerini gözönünde bulundurarak, yabancı dil düşünce-mekanizmasına kendimizi alıştırmak gereklidir. Bir İngiliz gibi düşünüp Türkçe konuşulamıyacağı gibi, Türk gibi düşünüp İngilizce konuşmak veya yazmak da olanaksızdır. Yabancı dil öğrenirken onu kendi dilimizle karşılaştırmak, bir öğrenim, kaynak ve hedef dillerin ilişkilerini tanımlamak ve sonra uygulamaya geçmek zorunludur. Çocukların anadillerini çok doğal olarak öğrenebil-

melerine karşın yetişkinlerin düşünce mekanizmalarında bir değişim, alıştırma ve daha süratli bir yanaşıma ihtiyaç olduğu tartışılmaz. Başka bir deyişle özellikle yetişkinlerde metodoloji üzerinde etraflıca düşünmek zorunludur.

- (1) TÖREL, Sedat, «Hindu - Avrupa Dillerden Türkçe'ye Çeviri Yönünde Geliştirilmiş Bir Yöntem» Bilim ve Teknik, Şubat, 1975.
- (2) TÖREL, Sedat, «Türkçe'den Hint - Avrupa Dillerin Çeviri'de Anahtarlar ve Fonksiyonları», Bilim ve Teknik, Haziran, 1975.

UÇAK KAZA NEDENLERİ

Ferit DORA

Sivil havacılıkta uçak kazası; motorlarının yerde çalışması veya uçuşu esnasında yarananmaya, bir ay süre içinde ölüme, uçağın kırım veya kısmen hasarına sebebiyet veren olay şeklinde tanımlanır.

Başlıca Nedenler

YAPIM, UÇAK İŞLETMECİLİĞİ, MEYDAN İŞLETMECİLİĞİ yönlerinden üç kategoride özetlenebilir :

YAPIM HATA FAKTÖRLERİ

Başlıca uçak yapım firmaları; Amerikan BOEING, DOUGLAS, GENERAL DYNAMIC ile, Sovyetler, İngiliz-Fransızların elinde bulunmaktadır. Bütün bu ve bunların dışında kalan firmalar, hava şirketlerinin işletme, ticarî isteklerini de dikkate alarak, uluslararası rekabet, emniyet tekniği, sürat ve konfor yönünden gelişmeleri kapsayan uçaklarını piyasaya arz etmektedir.